

**COMPETIȚIA DE PROIECTE DE CERCETARE A ACADEMIEI
OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ DIN ROMÂNIA DESTINATĂ TINERILOR
CERCETĂTORI “AOSR-TEAMS” EDIȚIA 2022-2023**

B.1. Propunerea de proiect (max. 10 pagini în limba română)

1. Titlul, cu indicarea domeniului științific din lista de la secțiunea VI

**Relațiile României cu Sfântul Scaun în primul deceniu interbelic: o abordare
istorică și istoriografică a semnării Concordatului (sursă de soluții pentru
problemele contemporane?)**

Secțiunea VI, pct. 32 Cercetarea istorică – sursă de soluții pentru problemele
contemporane

2. Cuvinte cheie:

România, Sfântul Scaun, Concordat, minoritate, confesiune

3. Obiective, cu indicarea importanței acestora

În urmă cu peste 100 de ani, în vara anului 1920, România și Sfântul Scaun stabileau relații diplomatice la nivel de legăție, respectiv nunțiatură apostolică, la București fiind trimis un nunțiu apostolic, rang diplomatic echivalent celui de ambasador, iar la Vatican un ministru plenipotențiar.

Un moment semnificativ în evoluția relațiilor politico-diplomatice dintre cele două state, la începutul perioadei interbelice, îl reprezintă încheierea Concordatului. De altfel, cele mai multe articole, lucrări, volume de documente, apărute atât în română, cât și în italiană, engleză sau franceză (a se vedea Bibliografia de la final), fac trimitere la actul semnat la 10 mai 1927, a cărui ratificare de către Parlamentul României a survenit, sub influența tensiunilor interconfesionale, abia doi ani mai târziu.

În urma Marelui Război și a Unirii din 1918 a Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu Vechiul Regat, s-au produs modificări la nivelul structurii etnico-teritoriale a statului român. În această dinamică, peisajul confesional al țării a cunoscut și el transformări: cultul ortodox rămânea majoritar, însă a următoarele două poziții erau ocupate de cultele catolice de rit bizantin și latin, acestea însumând aproximativ 2,7 milioane de persoane din totalul de 18 milioane. Manifestarea acestei pluralități religioase și gestionarea ei de către autoritatea

statului se vor dovedi sensibile, în special datorită intimității politicului cu religia majoritară ortodoxă.

Adaptarea cadrului legislativ de stat la noua situație confesională din țară a determinat pe plan intern o reconfigurare a tradiționalei „simfonii bizantine a puterii”. Constituția din 1923 va încerca să transpună noile modificări ale structurii confesionale ale statului român, conferind Bisericii Ortodoxe Române și Bisericii Greco-Catolice statutul de biserici *românești*, afectând totuși celei dintâi titlul de biserică *dominantă*.

Pe plan extern, această pluralitate religioasă a dus la stabilirea relațiilor diplomatice cu Sfântul Scaun, definite prin semnarea unui Concordat. Acest document, primul semnat cu un stat majoritar ortodox, urmărea reglementarea situației catolicismului, cu diferitele sale rituri, în cadrul statului român. Printre aspectele esențiale ce trebuiau soluționate se dinstingea necesitatea reorganizării administrative a eparhiilor astfel încât acestea să coincidă cu noile granițe naționale, măsură ce era în consonanță cu imperativele naționale urmărite de guvernul de la București. Acest lucru va determina o puternică opoziție, îndeosebi în rândul episcopilor din statele vecine Regatului României, care își vedeau astfel restrâns teritoriul canonic. Totodată, cadrul legislativ internațional a impus, prin sistemul tratatelor de pace care a urmat Marelui Război, o revizuire a economiei gestionării și integrării minorităților etnice în noile frontiere ale statelor. Aceste elemente vor intersecta atât obiectivele statului român, cât și pe cele ale Sfântului Scaun, structurând interesul pentru încheierea unui Concordat, ca ax fundamental al dialogul diplomatic în primul deceniu interbelic. Negocierile nu au fost ușoare și s-au derulat pe parcursul a șapte ani, timp în care au fost dezbătute diverse proiecte. Nu întâmplător, de-a lungul timpului, subiectul a fost abordat de istoricii laici și ecleziaștici, fiind analizat din punct de vedere istoric, juridic și religios.

Deși cu o bogată articulare în perioada interbelică, evoluția relațiilor bilaterale nu a urmat un caracter liniar. În urma instalării regimului comunist în România, situația Bisericii catolice a cunoscut o degradare rapidă, fiind afectată de măsurile legislative prin care noul regim înțelegea să reglementeze sfera religioasă. Denunțarea unilaterală de către autoritățile române a Concordatului cu Sfântul Scaun survenită în 1948 avea să ducă la o limitare a activității Bisericii Catolice în România, și, inevitabil, la o răcire graduală a dialogului diplomatic.

În 1950, ca urmare a acuzațiilor de spionaj aduse personalului Nunțiatunii Apostolice, membrii acesteia au fost expluzați, iar raporturile diplomatice suspendate. În ciuda tentativelor *ostpolitikului vatican* de reconstruire a dialogului diplomatic cu regimul comunist de la București, relațiile bilaterale au fost reluate abia în 1990, după un hiatus diplomatic de aproape jumătate de secol. După 1990, relațiile diplomatice au fost stabilite la nivel de ambasadă. De asemenea, s-au intensificat vizitele oficiale și dialogul oficial s-a îmbunătățit.

Plecând de la aceste considerații, în proiectul de față avem în vedere mai multe obiective:

- **O1.** Analiza relațiilor politico-diplomatice dintre România și Sfântul Scaun în primul deceniu interbelic
- **O2.** Contextul semnării Concordatului în mai 1927 și reacțiile în urma ratificării acestuia în 1929
- **O3.** Analiza istoriografică a actului semnat în 1927
- **O4.** Analiza unui act semnat în urmă cu 100 de ani – implicațiile sale în contemporaneitate
- **O5.** Implicațiile ratificării Concordatului inclusiv din punct de vedere patrimonial

4. Metodologie, cu indicarea gradului de originalitate

Metodele utilizate pentru atingerea obiectivelor și a scopului cercetării vor fi comparativă, documentară și interdisciplinară. Proiectul propune mai întâi o abordare comparativă a subiectului delimitată de trei perspective istorice diferențiate. O perspectivă narativă care descrie evoluția relațiilor bilaterale dintre România și Sfântul Scaun în primul deceniu interbelic, punând accentul pe activitatea diplomatului român Dumitru C. Penescu. O perspectivă confesională, care pune accentul pe atitudinea Bisericii Ortodoxe față de semnarea Concordatului. O perspectivă istorică ce reconstituie anteproiectele dezbătute până în 1927 și implicațiile semnării Concordatului.

Analiza documentară valorifică constructiv informația inedită rezultată din studierea dosarelor din arhivele românești (Arhivele Naționale Istorice Centrale, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond Vatican, Biblioteca Națională a României, Colecția Manuscrise) și cele italiene (Archivio Segreto Vaticano, fondo Nunziatura in Romania, Archivio della Congregazione per le Chiese Orientali, serie Romeni, sottoserie Affari Generali, Archivio della Sacra Congregazione degli Affari Ecclesiastici straordinari. Romania). Ea ajută la verificarea ipotezelor de lucru și clarificarea controverselor apărute de-a lungul timpului în dezbaterile istoriografice. Latura interdisciplinară a cercetării presupune accesul istoricului la instrumente de lucru și concepte din sfera dreptului și teologiei.

Originalitatea proiectului derivă din analiza mai multor surse arhivistice, coroborarea acestora cu literatura de specialitate putând aduce noi informații și interpretări asupra unui subiect de actualitate chiar și astăzi.

5. Rezultate estimate intermediare/finale cu indicarea calendarului de activități

Conform pachetului de informații, vor fi publicate două articole în reviste de specialitate.

Ținând cont de obiective și orientarea metodologică prezentată, propunem următorul plan de lucru:

- Februarie 2022 – Decembrie 2022 – documentare în biblioteci și arhive din țară și străinătate: sistematizarea literaturii de specialitate
- Ianuarie 2023- Decembrie 2023 – definitivarea și sistematizarea documentării, pregătirea și trimiterea articolelor spre publicare

Atât directorul de proiect (Conf. univ. dr. Adrian-Bogdan Ceobanu), cât și membrul echipei de cercetare (drd. Cristina-Elena Brăgea) au experiența necesară, studiind în ultimii ani în arhivele din România și străinătate. Au efectuat stagii de cercetare și au publicat studii de specialitate în reviste naționale și internaționale, în care au valorificat informația inedită identificată în arhive.

6. Articole estimate a fi elaborate cu indicarea factorului de impact minim al revistei unde vor fi publicate

În funcție de informațiile identificate în arhive și de consultarea cât mai multor lucrări generale și speciale, vor fi publicate două articole, dintre care unul va

urmări contextul istoric al semnării Concordatului, iar celălalt analiza istoriografică a actului semnat în 1927 și ratificat doi ani mai târziu. De asemenea, se pot urmări și implicațiile ratificării Concordatului, inclusiv, din punct de vedere patrimonial

Articolele vor fi publicate în reviste cu factor de impact (a se vedea lista actualizată <https://uefiscdi.gov.ro/resource-820217-rev.rom.jci.pdf?&wtok=&wtkps=XY5LEoIwEETvkrViJgEch40nsKzyBJiPiaIoQfwVdzdQLtTV9Ez365qScnoFksSC16wIIAli6OBsu/yxl3sjbOUkbF3wLj9gtrONay5a3tspKFSpclMN9nnCgQVifpixDQAGFcuWLSvKaL1G//i9xLAnBL4o+j4e5sS0Pp/Wm5mcc4ECeTbWihiffBywZFPfk3IRmr1xwD/Zj6v3Mz4XVTHWl8rk9TNLrka64PSPum8uSVl03pVV6zo3w==&wchk=71c48e9053e45b85639008a69088e421982c6308>)

6. Bibliografie (selectivă):

Arhive:

- Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, București, fond Vatican
- Biblioteca Națională a României, București, Colecția Manuscrise
- Arhivele Naționale Istorice Centrale, București, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice
- Archivio Segreto Vaticano, fondo Nunziatura in Romania,
- Archivio della Congregazione per le Chiese Orientali, serie Romeni, sottoserie Affari Generali,
- Archivio della Sacra Congregazione degli Affari Ecclesiastici straordinari. Romania

Documente:

- *La Romania e la Santa Sede. Documenti diplomatici*, Rome, Libreria Editrice Vaticana, 2000)
- Marius Ioan Bucur, Cristina Păiușan, Ioan Popescu, Dumitru Preda (eds.), *România-Vatican. Relații diplomatice, I, 1920-1950*, București, Editura Enciclopedică, 2003

Lucrări de epocă:

- *Patriarhia Ortodoxă Română și Concordatul. Hotărâre luată de Sfântul Sinod în ședința de la 24 mai 1929*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1929.
- Mitropolitul Nicolae Bălan, *Biserica împotriva Concordatului, discurs rostit în ședința Senatului Român din 23 mai 1929*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1929.
- Onisifor Ghibu, *Ațiunea catolicismului unguresc și a Sfântului Scaun în România întregită*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1934
- Onisifor Ghibu, *Nulitatea Concordatului dintre România și Sfântul Scaun*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1935.
- Ioan Lupaș, *Chestiunea Concordatului în raport cu suveranitatea Statului român și cu programul istoric al Partidului Național din Transilvania*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1921.
- Ștefan Moldovan, *Concordatul în dreptul internațional și Concordatul Statului român cu Vaticanul*, Sibiu, 1942.
- Tudor Popescu, *Cea mai mare primejdie națională a României: Concordatul cu Papa*, Editura Institutul de Arte Grafice "Răsăritul", București, 1927.

Lucrări generale:

- Ion Dumitriu-Snagov, *România în diplomația Vaticanului, 1939-1944*, București, Editura Garamond, 1991
- Mihai Lostun, *Relațiile diplomatice dintre România și Vatican în perioada interbelică*, Iași, teză de doctorat, 2005, 398p.
- Șerban Turcuș, *Sfântul Scaun în relațiile internaționale. Între societatea perfectă și poporul lui Dumnezeu*, București, Editura România Press, 2008.
- Ioan-Marius Bucur, *Din istoria bisericii greco-catolice române (1918-1953)*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2003
- Măriuca Vădan, *Le relazioni diplomatiche tra la Santa Sede e la Romania 1920-1948*, Rome, Pontificia Università Lateranense, 2003
- Nechita Runcan, *Relațiile României cu Vaticanul în perioada interbelică*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2004.

Lucrări speciale:

- Ioan-Marius Bucur, *Importanța Concordatului în ecuația relațiilor diplomatice româno-vaticane în anii '20 ai secolului trecut*, în Ovidiu Ghitta, Gheorghe Negustor (ed.), *La granița dintre științe: istorie, mentalități, imaginar. Omagiu profesorilor Simona și Toader Nicoară la vârsta de 60 de ani*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2017), p. 551-567;
- Ciprian Ghișa, *Întărind vechi alterități, ridicând noi frontiere: Concordatul dintre România și Vatican - 1929*, în „Studia Theologia Catholica”, 4/2010, p. 43-56;
- Mihai Lostun, *Concordatul dintre România și Vatican - ratificarea și valoarea lui în ansamblul concordatelor europene*, în Lucian Leuștean, Petronel Zahariuc, Dan Constantin Măță (eds.), *In honorem Ioan Ciupercă. Studii de istorie a românilor și a relațiilor internaționale*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2007, p. 253-285
- Raymund Netzhammer, *Episcop în România într-o epocă a conflictelor naționale și religioase*, volumul II, ediție de Nikolaus Netzhammer în colaboarare cu Krista Zach, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Adrian Ignat, *Concordatul cu Vaticanul (1927)*, în „Revista românească de Studii Axiologice”, nr. 1/2020, pp. 71-79.
- Valeriu Anania, *Pro memoria. Acțiunea catolicismului în România interbelică*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București,
- Cornel Damian, *Concordatul dintre Sfântul Scaun și România. Aspecte istorico-juridice*, în „Pro Memoria, Revistă de istorie ecleziastică”, București, nr. 2/2003.
- Ioan N. Floca, *Din istoria Dreptului românesc. III Concordatul. Act diplomatic în slujba acțiunii catolice*, Sibiu, 1993.

8. Suma solicitată (nu se vor specifica tipurile de cheltuieli)

60.000 lei

B.2. Titlu și rezumat în limba engleză (max. 10 rânduri)

Romania's relations with the Holy See in the first interwar decade: a historical and historiographical approach to the signing of the Concordat (source of solutions to contemporary problems?)

A significant moment in the evolution of the politico-diplomatic relations between Romania and Holy See, in the interwar period, was the conclusion of the Concordat. The negotiations have not been easy and have been going on for seven years. Not coincidentally, over time, the subject has been approached by secular and ecclesiastical historians, being analyzed from a historical and religious point of view. The originality of the project derives from the analysis of several archival sources, their corroboration with the specialized literature being able to bring new information and interpretations on a topical subject even today.